

Wymagania edukacyjne na poszczególne oceny z przedmiotu geografia podstawa

Część I,II, III

Dział programu	Wymagania konieczne (ocena dopuszczająca) Uczeń:	Wymagania podstawowe (ocena dostateczna) Uczeń potrafi to, co na ocenę dopuszczającą oraz:	Wymagania rozszerzające (ocena dobra) Uczeń potrafi to, co na ocenę dostateczną oraz:	Wymagania dopełniające (ocena bardzo dobra) Uczeń potrafi to, co na ocenę dobrą oraz:	Wymagania wykraczające (ocena celująca) Uczeń potrafi to, co na ocenę bardzo dobrą oraz:
<p>Część I 1. Obraz Ziemi</p>	<p>dokonuje podziału nauk geograficznych na dyscypliny, wymienia źródła informacji geograficznej, wyjaśnia znaczenie terminów: mapa, skala, wymienia elementy mapy, wymienia rodzaje map, omawia i czyta legendę mapy, rozpoznaje rodzaje map w atlasie, rozpoznaje i rozróżnia rodzaje skal, opisuje na podstawie mapy turystycznej dowolny obszar.</p>	<p>opisuje przedmiot i cele badań geograficznych, wymienia źródła informacji potrzebne do charakterystyki własnego regionu, wymienia funkcje GIS, klasyfikuje mapy ze względu na skalę oraz ze względu na treść, porównuje i szereguje skale, wymienia najczęściej stosowane metody prezentowania informacji na mapach, rozróżnia formy terenu na mapie na podstawie układu poziomic, podaje przykłady zastosowania map topograficznych, posługuje się mapą hipsometryczną, odnajduje na mapie obiekty geograficzne przedstawione na</p>	<p>określa miejsce geografii wśród innych nauk, omawia przydatność i możliwości wykorzystania źródeł informacji geograficznej, interpretuje dane liczbowe przedstawione w tabelach, na wykresach i diagramach, przedstawia przykłady zastosowania różnych rodzajów map, stosuje różne rodzaje skal i je przekształca, posługuje się skalą mapy do obliczania odległości w terenie, rozróżnia ilościowe i jakościowe metody przedstawiania informacji geograficznej, podaje przykłady zastosowania</p>	<p>wykazuje interdyscyplinarny charakter nauk geograficznych, wymienia przykłady informacji pozyskiwanych na podstawie obserwacji i pomiarów prowadzonych w terenie, porównuje metody jakościowe i ilościowe prezentacji informacji geograficznej, interpretuje zdjęcia satelitarne, czyta i interpretuje treści różnych rodzajów map, charakteryzuje działania systemu nawigacji satelitarnej GPS.</p>	<p>podaje przykłady praktycznego zastosowania geografii, przedstawia możliwości wykorzystania różnych źródeł informacji geograficznych i ocenia ich przydatność, omawia przykłady wykorzystania narzędzi GIS do analiz różnicowania przestrzennego środowiska geograficznego, wykazuje przydatność fotografii i zdjęć satelitarnych do uzyskiwania informacji o środowisku geograficznym, wyznacza współrzędne geograficzne z użyciem odbiornika GPS.</p>

		fotografii.	różnego rodzaju map, wskazuje różnice w sposobie przedstawiania rzeźby terenu na mapach topograficznej i ogólnogeograficznej, określa współrzędne geograficzne na mapie.		
2. Ziemia we wszechświecie	<p>posługuje się terminami: gwiazda, planeta, księżyc, planetoida, meteoroid, kometa, wymienia ciała niebieskie tworzące Układ Słoneczny,</p> <p>wymienia kolejno nazwy planet Układu Słonecznego,</p> <p>wyjaśnia znaczenie terminów: ruch obiegowy, wysokość górowania Słońca, noc polarna, dzień polarny, podaje cechy ruchu obiegowego Ziemi, wymienia strefy oświetlenia Ziemi i wskazuje na mapie świata ich granice, posługuje się terminami: ruch obrotowy, czas uniwersalny, czas strefowy, wymienia</p>	<p>charakteryzuje i porównuje planety Układu Słonecznego, w tym Ziemię, podaje przyczyny zmian oświetlenia Ziemi w ciągu roku, podaje przyczyny zmian długości dnia i nocy w różnych szerokościach geograficznych, wymienia skutki ruchu obrotowego Ziemi, wymienia rodzaje czasów na Ziemi, wyjaśnia, czym są czas uniwersalny i czas strefowy.</p>	<p>opisuje ciała niebieskie: planety karłowate, księżyce, planetoidy, meteoroidy, komety, rozpoznaje ciała niebieskie na zdjęciach i mapach kosmosu, podaje cechy Ziemi odróżniające ją od innych planet Układu Słonecznego, przedstawia następstwa ruchu obiegowego Ziemi, opisuje poszczególne strefy oświetlenia Ziemi, wyjaśnia przyczyny zróżnicowania czasu na Ziemi, analizuje mapę stref czasowych na Ziemi.</p>	<p>omawia teorie pochodzenia i budowy wszechświata, rozpoznaje wybrane gwiazdozbiory nieba północnego, omawia powstawanie Układu Słonecznego, porównuje cechy budowy planet grupy ziemskiej oraz planet olbrzymów, wyjaśnia przyczyny zmian oświetlenia Ziemi w ciągu roku, przedstawia dowody na ruch obrotowy Ziemi, podaje przykłady oddziaływania siły Coriolisa i jego skutki w środowisku przyrodniczym, oblicza czas strefowy na podstawie mapy stref czasowych.</p>	<p>porównuje odległości we wszechświecie i uzasadnia złożoność wszechświata, wyjaśnia wpływ zmian oświetlenia Ziemi w ciągu roku na życie i działalność człowieka, wyjaśnia wpływ różnic czasu na życie i działalność człowieka.</p>

	cechy ruchu obrotowego				
3. Atmosfera	wymienia czynniki wpływające na rozkład temperatury powietrza, odczytuje z mapy klimatycznej temperaturę powietrza na Ziemi, wyjaśnia znaczenie terminów: ciśnienie atmosferyczne, wyż baryczny, niż baryczny, odczytuje z mapy klimatycznej wartości ciśnienia atmosferycznego, wskazuje na mapie ciśnienia atmosferycznego rozmieszczenie stałych wyżów barycznych i niżów barycznych na Ziemi, wyjaśnia znaczenie terminu kondensacja pary wodnej, wymienia przyczyny występowania opadów na Ziemi, wymienia i wskazuje na mapie obszary o najmniejszych i największych rocznych sumach	charakteryzuje czynniki wpływające na rozkład temperatury powietrza, opisuje na podstawie map rozkład temperatury powietrza na Ziemi w styczniu i w lipcu, wskazuje na mapie obszary, w których zaznacza się wpływ prądów morskich i wysokości bezwzględnych na temperaturę powietrza, opisuje na podstawie map rozkład ciśnienia atmosferycznego na Ziemi w styczniu i w lipcu, wyjaśnia przyczyny ruchu powietrza, wskazuje na mapie obszary objęte cyrkulacją pasatową, wymienia czynniki wpływające na rozkład opadów atmosferycznych, opisuje na podstawie mapy zróżnicowanie opadów na Ziemi wymienia sposoby	porównuje rozkład temperatury w lipcu i w styczniu na półkuli północnej i półkuli południowej, oblicza średnią roczną temperaturę powietrza w danej stacji klimatycznej, wykazuje zależność ciśnienia atmosferycznego od temperatury powietrza, wyjaśnia mechanizm powstawania układów barycznych na podstawie schematu, przedstawia warunki niezbędne do powstania opadu atmosferycznego, wyjaśnia na podstawie map tematycznych wpływ prądów morskich na wielkość opadów atmosferycznych na Ziemi, podaje przykłady obszarów, na których występują zmienne warunki pogodowe w ciągu całego roku,	wskazuje przyczyny nierównomiernego rozkładu temperatury powietrza na Ziemi, omawia na podstawie klimatogramu roczny przebieg temperatury powietrza we własnym regionie, wyjaśnia przyczyny zróżnicowania ciśnienia atmosferycznego na Ziemi, opisuje na podstawie schematu globalną cyrkulację atmosfery, omawia na podstawie klimatogramu rozkład opadów atmosferycznych w ciągu roku we własnym regionie, przedstawia na podstawie mapy synoptycznej i zdjęć satelitarnych prognozę pogody dla danego obszaru, uzasadnia znaczenie prognozowania pogody w działalności człowieka na podstawie dostępnych źródeł	wykazuje na podstawie schematu związek między szerokością geograficzną a rozkładem temperatury powietrza na Ziemi, wyjaśnia mechanizm cyrkulacji powietrza w strefie międzyzwrotnikowej i wyższych szerokościach geograficznych, podaje przyczyny występowania strefy podwyższonego i obniżonego ciśnienia na kuli ziemskiej, wyjaśnia przyczyny występowania dużych sum opadów atmosferycznych w strefie klimatów równikowych, omawia na przykładach dynamikę zmian zachodzących w atmosferze, wyjaśnia ich przyczyny oraz ukazuje ich skutki, wyjaśnia, na czym polega strefowość i astrefowość klimatów na Ziemi,

	<p>opadów na Ziemi, wyjaśnia znaczenie terminów: pogoda, prognoza pogody, wymienia elementy pogody, ustala warunki pogodowe na podstawie mapy synoptycznej, wyjaśnia znaczenie terminów: klimat, strefa klimatyczna, wskazuje na mapie strefy klimatyczne na Ziemi, opisuje na podstawie map tematycznych dowolną strefę klimatyczną na Ziemi.</p>	<p>pozyskiwania danych meteorologicznych, charakteryzuje pogodę panującą na wybranym obszarze na podstawie mapy synoptycznej, podaje różnicę między pogodą a klimatem.</p>	<p>porównuje uproszczoną mapę pogody z mapą synoptyczną, omawia czynniki klimatotwórcze, opisuje na podstawie klimatogramów i mapy stref klimatycznych typy klimatów, wykazuje różnicę między klimatem morskim i kontynentalnym.</p>	<p>informacji, charakteryzuje i porównuje strefy klimatyczne i typy klimatów na Ziemi oraz uzasadnia ich zasięgi, opisuje cechy klimatu lokalnego w miejscu zamieszkania.</p>	<p>wyjaśnia wpływ lokalnych czynników na klimat wybranych regionów</p>
4. Hydrosfera	<p>wyjaśnia znaczenie terminu hydrosfera, podaje charakterystyczne cechy hydrosfery, przedstawia podział wszechoceanu na mapie świata, wskazuje na mapie wybrane morza i zatoki oraz podaje ich nazwy, odczytuje z mapy zasolenie powierzchniowej warstwy wód oceanicznych, wymienia rodzaje prądów morskich,</p>	<p>opisuje cechy fizykochemiczne wód morskich, wyjaśnia, czym są prądy morskie, przedstawia rozkład prądów morskich na świecie na podstawie mapy, opisuje na podstawie schematu system rzeczny wraz z dorzeczem, charakteryzuje na podstawie mapy sieć rzeczna na poszczególnych kontynentach, wyjaśnia różnicę</p>	<p>analizuje rodzaje i wielkość zasobów wodnych na Ziemi, podaje przyczyny zróżnicowania zasolenia wód morskich, omawia problem zanieczyszczenia wód morskich, uzasadnia zależność gęstości sieci rzecznej na Ziemi od warunków klimatycznych, przedstawia sposoby zasilania najdłuższych rzek Europy, Azji, Afryki i Ameryki Północnej i</p>	<p>opisuje rodzaj i wielkość zasobów we własnym regionie, objaśnia mechanizm powstawania i układ powierzchniowych prądów morskich, omawia na wybranym przykładzie ze świata znaczenie przyrodnicze i gospodarcze wielkich rzek, wyjaśnia przyczyny występowania granicy wiecznego śniegu na różnej wysokości, omawia etapy powstawania lodowca</p>	<p>wykazuje znaczenie wody dla funkcjonowania systemu przyrodniczego Ziemi, omawia wpływ prądów morskich na życie i gospodarkę człowieka, przedstawia podstawowy podział jezior ze względu na genezę misy jeziornej, omawia wpływ zanikaniapokrywy lodowej w obszarach okołobiegunowych na gospodarkę, życie mieszkańców oraz ich</p>

	<p>wyjaśnia znaczenie terminów: rzeka, dorzecze, system rzeczny, zlewisko, wymienia rodzaje rzek, wskazuje na mapie świata przykładowe rzeki główne, systemy rzeczne i zlewiska, wyjaśnia znaczenie terminów: lodowiec górski, lądolód, granica wiecznego śniegu.</p>	<p>między lodowcem górskim i lądolodem, wymienia części składowe lodowca górskiego, wskazuje na mapie świata obszary występowania lodowców górskich i lądolodów.</p>	<p>Ameryki Południowej, opisuje warunki powstawania lodowców, omawia wpływ zaniku pokrywy lodowej na życie zwierząt w Arktyce.</p>	<p>górskiego.</p>	<p>tożsamość kulturową.</p>
<p>5. Litosfera. Procesy zewnętrzne</p>	<p>klasyfikuje procesy egzogeniczne kształtujące powierzchnię Ziemi, wyjaśnia znaczenie terminów: wietrzenie, zwietrzelina, wyróżnia rodzaje wietrzenia, wyjaśnia znaczenie terminu kras, wymienia skały, które są rozpuszczane przez wodę, wymienia podstawowe formy krasowe, wymienia rodzaje erozji rzecznej, wymienia typy ujść rzecznych, wyjaśnia znaczenie terminów: lodowiec górski, lądolód, wymienia rodzaje moren, wyjaśnia znaczenie terminów: abrazja, klif,</p>	<p>wymienia czynniki rzeźbotwórcze, podaje czynniki wpływające na intensywność wietrzenia na kuli ziemskiej, omawia warunki, w jakich zachodzą procesy krasowe, odróżnia formy krasu powierzchniowego i krasu podziemnego, rozróżnia erozję wgłębną, erozję wsteczną i erozję boczną, porównuje na podstawie infografiki cechy rzeki w biegu górnym, środkowym i dolnym, wskazuje na mapie największe delty i ujścia lejkowate, wymienia formy rzeźby terenu powstałe wskutek</p>	<p>charakteryzuje procesy zewnętrzne modelujące powierzchnię Ziemi (erozja, transport, akumulacja), wyjaśnia, na czym polega wietrzenie fizyczne, wietrzenie chemiczne i wietrzenie biologiczne, przedstawia czynniki wpływające na przebieg zjawisk krasowych, wskazuje na mapie znane na świecie, w Europie i w Polsce obszary krasowe, wyjaśnia, na czym polega rzeźbotwórcza działalność rzek, rozpoznaje na rysunkach i fotografiach formy powstałe w wyniku rzeźbotwórczej działalności rzek,</p>	<p>przedstawia różnice między wietrzeniem mrozowym a wietrzeniem termicznym, omawia genezę wybranych form krasowych i podziemnych, opisuje przebieg oraz skutki erozji, transportu i akumulacji w różnych odcinkach biegu rzeki, analizuje na podstawie schematu etapy powstawania meandrów, opisuje niszczącą, transportową i akumulacyjną działalność lodowca górskiego i lądolodu, porównuje typy wybrzeży morskich, podaje ich</p>	<p>wyjaśnia przyczyny zróżnicowania intensywności procesów rzeźbotwórczych rzek, wiatru, lodowców i lądolodów, mórz oraz wietrzenia, porównuje skutki rzeźbotwórczej działalności rzek, wiatru, lodowców i lądolodów, mórz oraz wietrzenia.</p>

	<p>plaża, mierzeja wymienia czynniki kształtujące wybrzeża morskie, podaje czynnik wpływający na siłę transportową wiatru, wymienia rodzaje wydm, wymienia rodzaje pustyń, podaje nazwy największych pustyń na Ziemi i wskazuje je na mapie.</p>	<p>rzeźbotwórczej działalności lodowców, omawia proces powstawania różnych typów moren, rozróżnia na podstawie fotografii formy rzeźby terenu powstałe wskutek działalności lodowców górskich i lądolodów, wymienia przykłady niszczącej i budującej działalności morza, rozróżnia typy wybrzeży na podstawie map i fotografii, wymienia formy terenu powstałe w wyniku rzeźbotwórczej działalności wiatru, wyjaśnia na podstawie ilustracji różnice między wydmą paraboliczną a barchanem</p>	<p>charakteryzuje typy ujść rzecznych na podstawie schematu, dokonuje podziału form rzeźby polodowcowej na formy erozyjne i akumulacyjne, charakteryzuje formy rzeźby terenu powstałe wskutek działalności lodowców górskich i lądolodów, charakteryzuje formy rzeźby terenu powstałe wskutek działalności morza (klif, mierzeja) na podstawie schematu i zdjęć, omawia czynniki warunkujące procesy eoliczne, omawia warunki powstawania różnego rodzaju wydm.</p>	<p>podobieństwa i różnice, opisuje niszczącą, transportującą i budującą działalność wiatru, rozróżnia na podstawie zdjęć formy rzeźby erozyjnej i akumulacyjnej działalności wiatru.</p>	
6. Pedosfera i biosfera	<p>porządkuje etapy procesu glebotwórczego, wymienia czynniki glebotwórcze, rozróżnia gleby strefowe i niestrefowe, podaje nazwy stref roślinnych, wskazuje na mapie zasięg występowania głównych stref roślinnych, wymienia</p>	<p>charakteryzuje najważniejsze poziomy glebowe na podstawie schematu profilu glebowego, prezentuje na mapie rozmieszczenie głównych typów gleb strefowych i niestrefowych, podaje cechy głównych stref roślinnych na świecie, porównuje na</p>	<p>omawia cechy głównych typów gleb strefowych i niestrefowych, charakteryzuje główne typy gleb, opisuje rozmieszczenie i warunki występowania głównych stref roślinnych na świecie, charakteryzuje piętra roślinne na wybranych obszarach górskich,</p>	<p>charakteryzuje procesy i czynniki glebotwórcze, w tym zachodzące na obszarze, na którym jest zlokalizowana szkoła, opisuje czynniki wpływające na piętrowe zróżnicowanie roślinności na Ziemi.</p>	<p>wskazuje zależność między klimatem a występowaniem typów gleb i formacji roślinnych w układzie strefowym, wykazuje zależność szaty roślinnej od wysokości nad poziomem morza</p>

	gatunki roślin charakterystyczne dla poszczególnych stref roślinnych, wymienia piętra roślinne na przykładzie Alp	podstawie schematu piętrowość w wybranych górach świata.	podaje wspólne cechy piętrowości na przykładzie wybranych gór świata.		
Część II 1. Zmiany na mapie politycznej	wyjaśnia znaczenie terminów: państwo, eksklawa, terytorium zależne wymienia elementy państwa wymienia wielkie państw i minipaństwa określa różnice w powierzchni państw podaje powierzchnię Polski podaje aktualną liczbę państw świata wyjaśnia znaczenie terminów: kolonializm, dekolonizacja wyjaśnia znaczenie terminów: integracja, dezintegracja wymienia przyczyny procesów integracyjnych na świecie wymienia państwa w Europie powstałe po 1989 r. podaje przykłady organizacji międzynarodowych wymienia przyczyny konfliktów zbrojnych na świecie wyjaśnia różnice między terroryzmem a	podaje przykłady eksklaw i wskazuje je na mapie wskazuje na mapie wielkie państwa i minipaństwa określa pozycję Polski w Europie pod względem powierzchni wskazuje na mapie świata obszary kolonialne krajów europejskich z połowy XX w. wyjaśnia różnicę między integracją a dezintegracją państw podaje przykłady procesów integracji i dezintegracji w Europie po 1989 r. określa główne cele ONZ wskazuje na mapie świata miejsca ważniejszych konfliktów zbrojnych i ataków terrorystycznych w wybranych regionach w XXI w. podaje definicje wskaźników rozwoju krajów: PKB, HDI, MPI omawia na wybranych przykładach cechy	podaje przykłady terytoriów zależnych w XXI w. na świecie odczytuje na mapach aktualny podział polityczny wyjaśnia przyczyny zmian na mapie politycznej świata omawia na przykładach procesy integracji i dezintegracji w Europie po 1989 r. podaje przykłady organizacji międzyrządowych i pozarządowych podaje przykłady organizacji międzynarodowych, których członkiem jest Polska omawia przyczyny konfliktów zbrojnych na świecie charakteryzuje wybrane konflikty na świecie w latach 90. XX w. i na początku XXI w. omawia przyczyny dysproporcji w rozwoju społeczno-gospodarczym państw świata omawia składowe wskaźnika	podaje przykłady krajów nieuznawanych na arenie międzynarodowej wymienia skutki kolonializmu omawia wpływ kolonializmu na współczesny podział polityczny świata opisuje zmiany, które zaszyły na mapie politycznej świata po II wojnie światowej analizuje przyczyny integracji politycznej, gospodarczej i militarnej na świecie na przykładzie Unii Europejskiej omawia skutki konfliktów zbrojnych i ataków terrorystycznych na świecie ocenia strukturę PKB Polski na tle innych krajów porównuje strukturę PKB państw znajdujących się na różnych poziomach rozwoju społeczno-gospodarczego	przedstawia przyczyny i skutki dekolonizacji wykazuje związek między zasięgiem kolonii a językiem urzędowym w państwach Ameryki Południowej analizuje wpływ kolonizacji na dysproporcje w rozwoju państw omawia pozytywne i negatywne skutki integracji politycznej i gospodarczej na świecie przedstawia wpływ mediów na społeczny odbiór przyczyn i skutków konfliktów na świecie na wybranych przykładach omawia konsekwencje zróżnicowania poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego krajów i regionów na świecie

	konfliktem zbrojnym wymienia wskaźniki rozwoju gospodarczego i społecznego państw	krajów o różnym poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego	HDI na przykładzie Polski opisuje zróżnicowanie przestrzenne państw świata według wskaźników HDI i MPI		
2. Ludność i urbanizacja	podaje aktualną liczbę ludności świata i prognozy zmian porównuje kontynenty pod względem liczby ludności wymienia najludniejsze państwa na świecie wyjaśnia znaczenie terminów: przyrost naturalny, współczynnik urodzeń, współczynnik zgonów, współczynnik przyrostu naturalnego opisuje model przejścia demograficznego wyjaśnia znaczenie terminów: eksplozja demograficzna, regres demograficzny wymienia typy demograficzne społeczeństw wymienia dominujące na świecie modele rodziny wyjaśnia znaczenie terminu współczynnik dzietności wyjaśnia znaczenie terminów: ekumena, subekumena, anekumena wymienia	przedstawia przyczyny zmian liczby ludności świata podaje różnice w przyroście naturalnym w krajach wysoko i słabo rozwiniętych pod względem społeczno-gospodarczym oblicza współczynniki urodzeń, zgonów i przyrostu naturalnego opisuje fazy rozwoju demograficznego podaje przykłady państw, w których występuje eksplozja demograficzna i regres demograficzny porównuje piramidy wieku i płci w wybranych krajach wysoko i słabo rozwiniętych pod względem społeczno-gospodarczym wymienia przyczyny starzenia się społeczeństw podaje przykłady państw starzejących się wymienia modele	analizuje dynamikę zmian liczby ludności świata wyjaśnia przyczyny różnic między wartością przyrostu naturalnego w krajach wysoko i słabo rozwiniętych pod względem społeczno-gospodarczym opisuje przyczyny występowania eksplozji demograficznej i regresu demograficznego na świecie omawia zróżnicowanie struktury wieku na świecie wymienia czynniki kształtujące strukturę wieku omawia zróżnicowanie współczynnika dzietności analizuje wpływ wybranych czynników na rozmieszczenie ludności na świecie opisuje bariery osadnicze omawia	wyjaśnia przyczyny zmian tempa wzrostu liczby ludności na świecie analizuje przestrzenne różnice w wielkości wskaźników urodzeń, zgonów i przyrostu naturalnego na świecie analizuje przyczyny kształtujące przyrost naturalny w poszczególnych fazach przejścia demograficznego analizuje i porównuje piramidy wieku i płci w wybranych krajach świata omawia przyczyny i skutki starzenia się ludności oraz jego zróżnicowanie na świecie określa społeczno-kulturowe uwarunkowania zróżnicowania modelu rodziny porównuje współczynnik dzietności w krajach wysoko i słabo rozwiniętych pod względem społeczno-gospodarczym	przedstawia skutki zmian tempa wzrostu liczby ludności na świecie ocenia konsekwencje eksplozji demograficznej i regresu demograficznego w wybranych państwach analizuje i ocenia zróżnicowanie ludności świata pod względem dzietności w różnych regionach świata przedstawia społeczno-ekonomiczne i ekologiczne skutki nadmiernej koncentracji ludności omawia skutki ruchów migracyjnych dla społeczeństw i gospodarki wybranych państw świata podaje przykłady działań, które mogą ograniczyć negatywne przejawy zróżnicowania rasowego, narodowościowego i etnicznego ludności świata analizuje wpływ

	<p>czynniki rozmieszczenia ludności w podziale na przyrodnicze, społeczno-gospodarcze i polityczne wymienia bariery osadnicze wyjaśnia znaczenie terminu wskaźnik gęstości zaludnienia wymienia najgęściej zaludnione kraje na świecie wyjaśnia znaczenie terminów: imigracja, emigracja, reemigracja, saldo migracji przedstawia podział migracji podaje główne kierunki współczesnych migracji ludności na świecie wymienia odmiany ludzkie – główne i mieszane wyjaśnia znaczenie terminów: naród, mniejszość narodowa, mniejszość etniczna wymienia mniejszości narodowe w Polsce wyjaśnia znaczenie terminu religia wymienia religie uniwersalne wymienia i wskazuje na mapie główne kręgi kulturowe na świecie wymienia rodzaje jednostek osadniczych wyjaśnia znaczenie terminów:</p>	<p>rodziny i omawia ich występowanie na świecie podaje wybrane czynniki rozmieszczenia ludności na świecie opisuje ograniczenia w rozmieszczeniu ludności oblicza wskaźnik gęstości zaludnienia dla wybranego obszaru wskazuje obszary słabo zaludnione i bezludne podaje główne przyczyny migracji na świecie wskazuje na mapie kraje emigracyjne i imigracyjne odróżnia uchodźstwo od migracji ekonomicznej charakteryzuje główne i mieszane odmiany ludzkie wymienia przykłady krajów jednolitych oraz zróżnicowanych pod względem narodowościowym opisuje zróżnicowanie narodowościowe i etniczne w Polsce charakteryzuje wielkie religie i wskazuje na mapie obszary ich występowania podaje cechy wybranych</p>	<p>cechy rozmieszczenia ludności na świecie analizuje zróżnicowanie gęstości zaludnienia na świecie omawia obszary zamieszkane i niezamieszkane na świecie omawia współczesne migracje zagraniczne analizuje saldo migracji zagranicznych na świecie wyjaśnia przyczyny dodatniego lub ujemnego salda migracji na świecie opisuje zróżnicowanie narodowościowe wybranych krajów omawia zróżnicowanie etniczne wybranych krajów omawia strukturę religijną w wybranych krajach przedstawia zróżnicowanie religijne w Polsce charakteryzuje kręgi kulturowe ludności świata i wskazuje je na mapie omawia zróżnicowanie typów wsi na przykładzie Europy opisuje zróżnicowanie sieci osadniczej na świecie wymienia przyczyny urbanizacji wybranych</p>	<p>przedstawia prawidłowości w rozmieszczeniu ludności świata opisuje problemy uchodźców w wybranych państwach przedstawia konsekwencje zróżnicowania narodowościowego i etnicznego ludności na wybranych przykładach przedstawia konsekwencje zróżnicowania religijnego i kulturowego ludności na świecie analizuje sieć osadniczą wybranych regionów świata na podstawie map cyfrowych przedstawia gęstość zaludnienia obszarów miejskich na wybranych etapach urbanizacji wyjaśnia przyczyny przestrzennego zróżnicowania poziomu urbanizacji na świecie wymienia skutki urbanizacji wybranych regionów świata podaje przyczyny zacierania się granic między miastem a wsią wyjaśnia przyczyny</p>	<p>religii na życie człowieka i na gospodarkę omawia wkład kręgów kulturowych w dziedzictwo kulturowe ludzkości opisuje wpływ środowiska przyrodniczego i kulturowego oraz rozwoju społeczno-gospodarczego na zróżnicowanie poziomu rozwoju sieci osadniczej na świecie analizuje przyczyny i skutki urbanizacji wybranych regionów świata przedstawia zależność między udziałem ludności wiejskiej w ogólnej liczbie ludności a poziomem rozwoju społeczno-gospodarczego kraju</p>
--	----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------	-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------	------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------	-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------	-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------

	<p>miasto, wieś wymienia czynniki lokalizacji jednostek osadniczych i rozwoju sieci osadniczej wyjaśnia znaczenie terminów: urbanizacja, wskaźnik urbanizacji wymienia płaszczyzny urbanizacji podaje fazy urbanizacji podaje typy zespołów miejskich podaje różnicę między wsią a obszarem wiejskim wyjaśnia znaczenie terminów: wieś, obszar wiejski wymienia kryteria podziału jednostek osadniczych podaje na wybranych przykładach funkcje wsi</p>	<p>kęgów kulturowych ludności świata przedstawia strukturę wyznaniową w Polsce charakteryzuje osadnictwo wiejskie omawia czynniki kształtujące sieć miejską omawia płaszczyzny procesu urbanizacji przedstawia wskaźnik urbanizacji i jego zróżnicowanie w Polsce i na świecie opisuje fazy urbanizacji wymienia typy aglomeracji i podaje przykłady w Polsce i na świecie wymienia czynniki wpływające na rozwój obszarów wiejskich</p>	<p>regionów świata charakteryzuje typy zespołów miejskich, podaje ich przykłady w Polsce i na świecie oraz wskazuje je na mapie charakteryzuje obszary wiejskie na świecie omawia zmiany funkcji współczesnych wsi</p>	<p>depopulacji niektórych wsi w Polsce i w Europie</p>	
<p>3. Sektory gospodarki. Globalizacja</p>	<p>przedstawia podział gospodarki na sektory wymienia funkcje poszczególnych sektorów gospodarki wyjaśnia znaczenie terminów: globalizacja, indeks globalizacji wymienia płaszczyzny globalizacji</p>	<p>omawia znaczenie poszczególnych sektorów gospodarki opisuje funkcje poszczególnych sektorów gospodarki wyjaśnia, czym jest struktura zatrudnienia wymienia kraje o najwyższym indeksie globalizacji na świecie</p>	<p>porównuje strukturę zatrudnienia w wybranych krajach w latach 90. XX w. i obecnie opisuje zmiany w strukturze zatrudnienia w Polsce po 1950 r. omawia przebieg procesów globalizacji na płaszczyźnie gospodarczej, społecznej i politycznej</p>	<p>omawia zmiany w strukturze zatrudnienia ludności Polski na tle krajów o różnym poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego wykazuje zależność między wskaźnikiem indeksu globalizacji a poziomem rozwoju społeczno-gospodarczego kraju analizuje skutki globalizacji na</p>	<p>przedstawia przyczyny i prawidłowości zmiany roli sektorów gospodarki w rozwoju cywilizacyjnym w wybranych krajach świata i w Polsce przedstawia wpływ globalizacji na gospodarkę światową i życie człowieka</p>

				przykładzie Polski	
4. Rolnictwo, leśnictwo i rybactwo	wymienia przyrodnicze i pozaprzyrodnicze czynniki rozwoju rolnictwa wymienia formy użytkowania ziemi wymienia elementy tworzące strukturę użytków rolnych wymienia najważniejsze grupy roślin uprawnych i podaje przykłady należących do nich roślin wymienia czołowych producentów wybranych roślin uprawnych wymienia najważniejsze grupy zwierząt gospodarskich i podaje przykłady zwierząt należących do każdej grupy wyjaśnia znaczenie terminu pogłowie podaje kraje o największym pogłowie bydła, trzody chlewnej, owiec i drobiu na świecie wymienia funkcje lasów wymienia czynniki decydujące o rozmieszczeniu lasów na Ziemi wyjaśnia, czym jest wskaźnik lesistości wyjaśnia znaczenie terminów:	przedstawia zróżnicowanie warunków przyrodniczych produkcji rolnej na świecie omawia formy użytkowania ziemi na świecie i w Polsce opisuje strukturę użytków rolnych na świecie i w Polsce omawia czynniki wpływające na rozmieszczenie upraw przedstawia podział i zastosowanie roślin uprawnych przedstawia podział zwierząt gospodarskich i kierunki ich chowu wyjaśnia różnicę między chowem a hodowlą omawia rozmieszczenie lasów na Ziemi przedstawia rozmieszczenie głównych łowisk na świecie omawia rozmieszczenie najbardziej eksploatowanych łowisk na świecie wyjaśnia, czym jest przełowienie	wyjaśnia wpływ czynników przyrodniczych i pozaprzyrodniczych na rozwój rolnictwa na świecie porównuje strukturę użytkowania ziemi w Polsce ze strukturą użytkowania ziemi w wybranych krajach opisuje warunki i rejony upraw wybranych roślin oraz ich głównych producentów dostrzega różnicę między chowem intensywnym a chowem ekstensywnym omawia czynniki przyrodnicze wpływające na rozmieszczenie pogłowie zwierząt gospodarskich na świecie omawia przestrzenne zróżnicowanie wskaźnika lesistości na świecie i w Polsce przedstawia sposoby wykorzystania lasów na świecie opisuje wielkość i znaczenie rybołówstwa na świecie omawia znaczenie akwakultury w	opisuje zróżnicowanie przyrodniczych warunków produkcji rolnej w wybranym kraju lub regionie omawia zmiany w strukturze użytkowania ziemi na świecie omawia warunki i rejony uprawy oraz głównych producentów zbóż, roślin przemysłowych, bulwiastych i korzeniowych omawia uprawę warzyw i owoców oraz używek na świecie omawia czynniki gospodarcze i religijno-kulturowe wpływające na rozmieszczenie pogłowie zwierząt gospodarskich na świecie charakteryzuje rozmieszczenie i wielkość pogłowie bydła, trzody chlewnej, owiec i drobiu na świecie opisuje skutki rabunkowej i racjonalnej gospodarki leśnej w wybranych regionach świata omawia wpływ rybołówstwa i akwakultury na	wyjaśnia zależność poziomu produkcji rolnej od warunków przyrodniczych i pozaprzyrodniczych na wybranych przykładach porównuje obecny zasięg wybranych roślin uprawnych z obszarami ich pochodzenia przedstawia tendencje zmian w pogłowie zwierząt gospodarskich na świecie uzasadnia konieczność racjonalnego gospodarowania zasobami leśnymi na świecie rozumie zasady zrównoważonej gospodarki leśnej i ochrony przyrody dostrzega związki między wykorzystaniem zasobów biologicznych mórz i wód śródlądowych a potrzebą zachowania równowagi w ekosystemach wodnych

	rybactwo, rybołówstwo, akwakultura, marikultura podaje kraje, w których rybołówstwo odgrywa istotną rolę wymienia najczęściej poławiane organizmy wodne		gospodarce morskiej świata	równowagę w środowisku	
5. Przemysł	wyjaśnia, czym jest przemysł wymienia czynniki lokalizacji przemysłu przedstawia działy przemysłu high-tech wyjaśnia znaczenie terminów: industrializacja, dezindustrializacja, reindustrializacja podaje przykłady procesów dezindustrializacji na świecie wymienia źródła energii na świecie w podziale na odnawialne i nieodnawialne wymienia główne surowce energetyczne i przykłady ich wykorzystania wymienia największych na świecie producentów surowców energetycznych wyjaśnia, na czym polega bilans	przyporządkowuje rodzaj lokalizacji przemysłu do zakładów przemysłowych podaje cechy przemysłu tradycyjnego i jego rozmieszczenie na świecie wymienia cechy przemysłu high-tech i jego rozmieszczenie na świecie wymienia cechy industrializacji, dezindustrializacji i reindustrializacji podaje różnicę między industrializacją a reindustrializacją omawia odnawialne źródła energii opisuje nieodnawialne źródła energii przedstawia strukturę produkcji energii na świecie podaje zalety i wady elektrowni ciepłych i jądrowych omawia zalety i wady wybranych elektrowni	analizuje przyrodnicze i pozaprzyrodnicze czynniki lokalizacji przemysłu na świecie omawia stopień zależności lokalizacji przemysłu od bazy surowcowej i podaje przykłady tej zależności porównuje cechy przemysłu tradycyjnego i przemysłu zaawansowanych technologii omawia przyczyny i skutki dezindustrializacji podaje przykłady przejawów reindustrializacji w Polsce i wybranych krajach Europy przedstawia bilans energetyczny i jego zmiany na świecie przedstawia zmiany w bilansie energetycznym Polski w XX w. i XXI w.	omawia wpływ czynników lokalizacji przemysłu na rozmieszczenie i rozwój wybranych działów przemysłu omawia znaczenie przemysłu high-tech na świecie omawia przyczyny i przebieg reindustrializacji omawia przemiany przemysłu w Polsce w XX w. i XXI w. omawia skutki rosnącego zapotrzebowania na energię opisuje strukturę produkcji energii elektrycznej według rodzajów elektrowni na świecie, w wybranych krajach i w Polsce omawia plany rozwoju energetyki jądrowej w Polsce	przedstawia przyczyny zmian roli czynników lokalizacji przemysłu ocenia wpływ przemysłu zaawansowanych technologii na rozwój gospodarczy i jakość życia ludności uzasadnia rolę procesów reindustrializacji na świecie, w Europie i w Polsce przedstawia działania podejmowane na rzecz ograniczenia tempa wzrostu zużycia energii analizuje wpływ struktury produkcji energii elektrycznej na bezpieczeństwo energetyczne państwa uzasadnia potrzebę społecznej debaty nad decyzją dotyczącą rozwoju energetyki jądrowej w Polsce

	energetyczny podaje największych producentów energii elektrycznej wymienia rodzaje elektrowni wytwarzających energię ze źródeł odnawialnych i nieodnawialnych wymienia pozytywne i negatywne skutki rozwoju energetyki jądrowej	odnawialnych wskazuje na mapie państwa posiadające elektrownie jądrowe przedstawia wielkość produkcji energii elektrycznej wytwarzanej w elektrowniach jądrowych	omawia gospodarcze znaczenie energii elektrycznej opisuje zmiany w produkcji i w zużyciu energii elektrycznej na świecie omawia rozwój energetyki jądrowej na świecie		
6. . Usługi	klasyfikuje usługi omawia usługi podstawowe i wyspecjalizowane wyjaśnia znaczenie terminów: transport, infrastruktura transportowa przedstawia podział transportu wymienia elementy infrastruktury wyjaśnia znaczenie terminu łączność przedstawia podział łączności wyjaśnia, czym są gospodarka oparta na wiedzy, kapitał ludzki, społeczeństwo informacyjne wymienia czynniki wpływające na rozwój gospodarki opartej na wiedzy wymienia największe banki świata wyjaśnia	opisuje zróżnicowanie sektora usług na świecie omawia etapy rozwoju usług porównuje strukturę zatrudnienia w usługach w Polsce ze strukturą zatrudnienia w wybranych krajach omawia czynniki rozwoju transportu wymienia zalety i wady różnych rodzajów transportu przedstawia rozwój telefonii i jej zróżnicowanie na świecie wymienia cechy społeczeństwa informacyjnego omawia zróżnicowanie dostępu do usług bankowych na świecie przedstawia zróżnicowanie salda handlu	określa stopień zaspokojenia zapotrzebowania na usługi w państwach o różnym poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego przedstawia rozwój sektora usług w Polsce charakteryzuje poszczególne rodzaje transportu i ich uwarunkowania opisuje sieć transportu na świecie omawia czynniki rozwoju transportu w Polsce omawia spadek znaczenia usług pocztowych i rozwój telekomunikacji komputerowej podaje cechy gospodarki opartej na wiedzy omawia rolę władz w	omawia znaczenie usług w gospodarce państw wyjaśnia znaczenie poszczególnych rodzajów transportu w rozwoju społeczno-gospodarczym państw przedstawia prawidłowości w zróżnicowaniu dostępu do internetu na świecie opisuje rolę łączności w światowej gospodarce omawia rozwój innowacyjności i gospodarki opartej na wiedzy w Polsce omawia znaczenie usług edukacyjnych w rozwoju społeczno-gospodarczym świata omawia rosnącą rolę usług finansowych na świecie omawia rolę	formułuje wnioski na temat poziomu zaspokojenia zapotrzebowania na usługi w Polsce w porównaniu z innymi krajami przedstawia uwarunkowania rozwoju różnych rodzajów transportu w wybranych państwach świata i w Polsce omawia znaczenie łączności w rozwoju społeczno-gospodarczym świata i w życiu codziennym omawia przejawy i skutki kształtowania się społeczeństwa informacyjnego omawia znaczenie usług edukacyjnych i finansowych w rozwoju społeczno-

	<p>znaczenie terminów: handel międzynarodowy (zagraniczny), eksport, import, bilans handlowy państwa podaje przykłady państw o dodatnim i ujemnym saldzie handlu międzynarodowego wymienia najważniejsze produkty wymiany międzynarodowej podaje największych światowych importerów i eksporterów wyjaśnia znaczenie terminów: turystyka, atrakcyjność turystyczna, walory turystyczne, infrastruktura turystyczna podaje państwa świata najliczniej odwiedzane przez turystów wymienia państwa o największych wpływach z turystyki zagranicznej</p>	<p>międzynarodowego w wybranych państwach podaje czynniki wpływające na strukturę towarową handlu zagranicznego państw wymienia negatywne skutki rozwoju handlu międzynarodowego wymienia rodzaje turystyki wyjaśnia znaczenie terminów: walory turystyczne, infrastruktura turystyczna, dostępność turystyczna</p>	<p>gospodarce opartej na wiedzy porównuje dostęp do internetu w gospodarstwach domowych w Polsce i wybranych krajach Unii Europejskiej omawia zróżnicowanie usług edukacyjnych na świecie opisuje kierunki międzynarodowej wymiany towarowej przedstawia strukturę handlu zagranicznego Polski charakteryzuje główne regiony turystyczne świata</p>	<p>giełdy w systemach finansowych i gospodarkach państw omawia miejsce Polski w handlu międzynarodowym opisuje zasady sprawiedliwego handlu i wyjaśnia, dlaczego należy ich przestrzegać omawia przyrodnicze i pozaprzyrodnicze walory turystyczne wpływające na atrakcyjność turystyczną wybranych regionów świata</p>	<p>gospodarczym świata omawia znaczenie handlu w rozwoju społeczno-gospodarczym świata omawia rozwój turystyki i jej wpływ na gospodarkę państw i na jakość życia mieszkańców regionów turystycznych</p>
7. Wpływ człowieka na środowisko	<p>wyjaśnia znaczenie terminu antropopresja podaje przykłady zagrożeń dla środowiska przyrodniczego,</p>	<p>omawia zasady i filary zrównoważonego rozwoju podaje przyczyny występowania smogu wymienia inne</p>	<p>podaje przykłady nieracjonalnego gospodarowania zasobami środowiska przyrodniczego opisuje smog typu</p>	<p>omawia skutki wpływu człowieka na środowisko przyrodnicze podaje skutki występowania smogu przedstawia</p>	<p>dostrzeża konflikt interesów w relacji człowiek – środowisko przyrodnicze przedstawia przykłady rozwiązań konfliktu</p>

	<p>wynikających z działalności człowieka wymienia filary zrównoważonego rozwoju podaje źródła zanieczyszczeń atmosfery spowodowane działalnością człowieka wymienia typy smogu wymienia gazy cieplarniane oraz główne źródła ich emisji wymienia źródła zanieczyszczeń hydrosfery spowodowane działalnością człowieka wymienia zagrożenia dla środowiska przyrodniczego jakie niesie działalność rolnicza wymienia rodzaje górnictwa wyjaśnia znaczenie terminu rekultywacja wymienia kierunki rekultywacji terenów pogórnich wymienia zanieczyszczenia emitowane przez środki transportu wyjaśnia znaczenie terminu pojemność turystyczna wyjaśnia znaczenie terminu krajobraz kulturowy</p>	<p>przykłady wpływu działalności człowieka na atmosferę (globalne ocieplenie, kwaśne opady, dziura ozonowa) omawia zasoby wody na Ziemi i ich wykorzystanie podaje przyczyny deficytu wody na świecie przedstawia wpływ nadmiernego wypasu zwierząt na środowisko wymienia zagrożenia związane z górnictwem wyjaśnia, na czym polega rekultywacja terenów pogórnich przedstawia wpływ awarii tankowców na środowisko przyrodnicze wymienia cechy krajobrazu kulturowego terenów wiejskich i miast wymienia rodzaje rewitalizacji</p>	<p>londyńskiego i smog typu fotochemicznego omawia pozytywne i negatywne skutki budowy tam na rzekach przedstawia wpływ płodozmianu i monokultury rolnej na środowisko przyrodnicze wyjaśnia wpływ działalności górniczej na litosferę i rzeźbę terenu omawia wpływ kopalń na stosunki wodne opisuje zmiany krajobrazu wywołane działalnością transportową wymienia pozytywne i negatywne skutki dynamicznego rozwoju turystyki omawia degradację krajobrazu rolniczego i miejskiego omawia przykłady negatywnych zjawisk na obszarach zdegradowanych opisuje rodzaje rewitalizacji i podaje przykłady</p>	<p>przyrodnicze i społeczno-gospodarcze skutki globalnego ocieplenia omawia ingerencję człowieka w hydrosferę na przykładzie Wysokiej Tamy na Nilu i zaniku Jeziora Aralskiego omawia wpływ chemizacji i mechanizacji rolnictwa na środowisko przyrodnicze prezentuje wpływ melioracji na środowisko przyrodnicze na przykładzie Polski i świata opisuje powstawanie leja depresyjnego omawia wpływ górnictwa na pozostałe elementy krajobrazu wyjaśnia wpływ transportu na warunki życia ludności omawia wpływ dynamicznego rozwoju turystyki na środowisko geograficzne podaje przykłady zagrożeń krajobrazu kulturowego na świecie i w Polsce omawia przykłady proekologicznych rozwiązań w</p>	<p>interesów w relacji człowiek – środowisko proponuje przykłady działań, które sprzyjają ochronie atmosfery ocenia wpływ inwestycji hydrotechnicznych na środowisko przyrodnicze prezentuje na dowolnym przykładzie wpływ działalności rolniczej na środowisko przyrodnicze omawia sposoby ograniczenia wpływu górnictwa na środowisko przyrodnicze przedstawia możliwości stosowania w turystyce zasad zrównoważonego rozwoju podaje przykłady działań służących ochronie krajobrazów kulturowych na świecie, w Polsce i w najbliższej okolicy przedstawia przykłady działań na rzecz środowiska</p>
--	-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------	--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------	------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------	----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------	--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------

	wymienia czynniki kształtujące krajobraz kulturowy wyjaśnia, czym jest degradacja krajobrazu wyjaśnia znaczenie terminu rewitalizacja podaje przykłady rewitalizacji			działalności rolniczej, przemysłowej oraz usługowej wyjaśnia, na czym polega postawa współodpowiedzialność i za stan środowiska przyrodniczego	
Część III 1.Zróżnicowanie środowiska przyrodniczego Polski	podaje wartość powierzchni Polski oraz długość granic wymienia i wskazuje na mapie państwa graniczące z Polską wskazuje współrzędne geograficzne najdalej wysuniętych punktów wymienia obszary morskie wchodzące w skład terytorium Polski wymienia na podstawie mapy tematycznej jednostki tektoniczne Europy podaje przykłady państw europejskich, które leżą w obrębie różnych struktur geologicznych przedstawia podział dziejów Ziemi na ery i okresy przedstawia podział surowców mineralnych wymienia nazwy surowców mineralnych i ich występowanie w regionie, w którym	prezentuje na podstawie mapy ogólnogeograficznej charakterystyczne cechy położenia fizycznogeograficznego Polski przedstawia podział Polski na regiony fizycznogeograficzne i wskazuje te regiony na mapie prezentuje na podstawie mapy geologicznej przebieg strefy T–T na obszarze Europy podaje przykłady ważnych wydarzeń geologicznych charakterystycznych dla każdej ery wskazuje na mapie rozmieszczenie głównych zasobów surowców mineralnych w Polsce wymienia nazwy surowców mineralnych występujących w regionie, w którym	przedstawia charakterystyczne cechy położenia fizycznogeograficznego, matematycznego i geopolitycznego Polski wymienia i wskazuje na mapie jednostki tektoniczne występujące na obszarze Polski oraz regionu, w którym mieszka omawia na podstawie tabeli stratygraficznej najważniejsze wydarzenia z przeszłości geologicznej obszaru Polski omawia znaczenie gospodarcze głównych zasobów surowców mineralnych Polski przedstawia cechy rzeźby terenu Polski i jej pasowy układ opisuje na podstawie infografiki formy rzeźby polodowcowej omawia	opisuje na podstawie mapy ogólnogeograficznej cechy charakterystyczne terytorium oraz granic Polski omawia na podstawie tabeli i mapy tematycznej główne cechy budowy platformy wschodnioeuropejskiej omawia na podstawie map geologicznych i różnych źródeł informacji ważniejsze wydarzenia geologiczne we własnym regionie wyjaśnia przyczyny zróżnicowania rozmieszczenia surowców mineralnych w Polsce omawia wpływ budowy geologicznej na ukształtowanie powierzchni Polski charakteryzuje poszczególne pasy	ocenia konsekwencje położenia fizycznogeograficznego, matematycznego i geopolitycznego Polski charakteryzuje na podstawie informacji z różnych źródeł dowolny makroregion w Polsce opisuje na podstawie mapy tektoniczno-geologicznej Europy budowę geologiczną Polski na tle europejskich jednostek geologicznych omawia skutki orogenezy hercyńskiej w Europie wyjaśnia geologiczne uwarunkowania tworzenia się i występowania surowców energetycznych identyfikuje związki pomiędzy budową geologiczną Polski i własnego regionu a głównymi cechami

	<p>mieszka wymienia cechy ukształtowania powierzchni Polski określa, w którym pasie rzeźby terenu jest położony region zamieszkania wymienia czynniki wpływające na klimat Polski wymienia termiczne pory roku podaje na podstawie mapy tematycznej długość okresu wegetacyjnego i jego zróżnicowanie w Polsce wskazuje na mapie wybrane rzeki Polski i podaje ich nazwy podaje na podstawie mapy główne cechy sieci rzecznej w Polsce wymienia największe i najgłębsze jeziora w Polsce i wskazuje je na mapie wymienia na podstawie mapy największe sztuczne zbiorniki wodne w Polsce wyjaśnia znaczenie terminu jeziorność określa położenie Morza Bałtyckiego charakteryzuje linię brzegową Morza Bałtyckiego wskazuje na mapie główne</p>	<p>mieszka odczytuje informacje z krzywej hipsograficznej Polski wymienia na podstawie mapy zlodowacenia w Polsce i ich zasięgi omawia na podstawie map klimatycznych i klimatogramów cechy klimatu Polski wymienia masy powietrza kształtujące warunki pogodowe w Polsce wskazuje obszary nadwyżek i niedoborów wody w Polsce wymienia główne cechy sieci rzecznej w Polsce wymienia zalety śródlądowego transportu wodnego omawia na podstawie map tematycznych rozmieszczenie jezior w Polsce wskazuje na mapie ogólnogeograficznej przykłady poszczególnych typów jezior omawia czynniki wpływające na temperaturę wód powierzchniowych Morza Bałtyckiego wskazuje najbardziej i najmniej zasolone rejony Morza</p>	<p>zróżnicowanie przestrzenne temperatury powietrza, opadów atmosferycznych i okresu wegetacyjnego w Polsce porównuje na podstawie mapy klimatycznej zimowe i letnie temperatury powietrza w Polsce przedstawia przyczyny niedoboru wody w wybranych regionach Polski opisuje asymetrię dorzeczy Wisły i Odry oraz wyjaśnia jej przyczynę porównuje na podstawie fotografii i planów jeziora morenowe i rynnowe oraz podaje ich przykłady opisuje funkcje sztucznych zbiorników wodnych podaje przyczyny różnego zasolenia wód powierzchniowych Morza Bałtyckiego opisuje florę i faunę Morza Bałtyckiego omawia formy ochrony Morza Bałtyckiego</p>	<p>ukształtowania powierzchni Polski wykazuje wpływ czynników klimatotwórczych na klimat w Polsce ocenia gospodarcze konsekwencje długości trwania okresu wegetacyjnego w różnych regionach Polski podaje skutki niedoboru wody w wybranych regionach kraju omawia główne typy genetyczne jezior omawia znaczenie przyrodnicze, społeczne i gospodarcze (w tym turystyczne) jezior i sztucznych zbiorników w Polsce ocenia stan środowiska przyrodniczego Bałtyku</p>	<p>ukształtowania powierzchni porównuje ukształtowanie powierzchni w pasie nizin i pasie pojezierzy oraz wyjaśnia przyczyny tych różnic przedstawia charakterystykę klimatologiczną wybranego regionu dokonuje na podstawie informacji z różnych źródeł analizy zasobów wodnych w swoim regionie przedstawia perspektywy rozwoju żeglugi śródlądowej w Polsce wyjaśnia, dlaczego północna część Polski ma większą jeziorność niż reszta kraju omawia działania, które przyczyniają się do poprawy środowiska przyrodniczego wód Bałtyku</p>
--	------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------	-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------	------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------	-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------	---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------

	zatoki, wyspy i cieśniny Morza Bałtyckiego	Bałtyckiego			
2. Ludność i urbanizacja w Polsce	<p>podaje aktualną liczbę ludności w Polsce wskazuje na mapie województwa i ich stolice wymienia województwa o wysokim i niskim współczynniku przyrostu naturalnego podaje cechy piramidy wieku i płci ludności Polski podaje aktualną wartość wskaźnika gęstości zaludnienia w Polsce wymienia na podstawie mapy gęstości zaludnienia regiony silnie i słabo zaludnione wymienia obszary o dodatnim i ujemnym współczynniku salda migracji wewnętrznych w Polsce wymienia największe skupiska Polonii na świecie posługuje się terminami: aktywny zawodowo, bierny zawodowo, bezrobotny, stopa bezrobocia wyjaśnia znaczenie terminu współczynnik aktywności zawodowej wymienia ekonomiczne</p>	<p>podaje przyczyny wyludniania się określonych regionów Polski wymienia poszczególne szczeble podziału administracyjnego Polski oblicza współczynnik przyrostu naturalnego porównuje na podstawie wykresu średnią długość życia Polek i Polaków podaje przyczyny zróżnicowania rozmieszczenia ludności w Polsce omawia zróżnicowanie przestrzenne współczynnika salda migracji wewnętrznych w Polsce podaje najważniejsze cechy migracji wewnętrznych w Polsce wymienia czynniki wpływające na aktywność zawodową ludności podaje różnice między miastem a wsią prezentuje na podstawie mapy tematycznej przestrzenne zróżnicowanie</p>	<p>omawia na podstawie wykresu zmiany liczby ludności Polski analizuje zmiany liczby ludności w miastach i na wsiach omawia na podstawie mapy cechy podziału administracyjnego Polski analizuje na podstawie wykresu zmiany współczynnika przyrostu naturalnego ludności w Polsce podaje przyczyny starzenia się polskiego społeczeństwa wymienia główne bariery osadnicze na obszarze Polski omawia przyczyny migracji wewnętrznych w Polsce wyjaśnia zmiany kierunków migracji wewnętrznych w Polsce podaje główne kierunki współczesnych emigracji Polaków oblicza współczynnik przyrostu rzeczywistego analizuje na podstawie danych statystycznych strukturę zatrudnienia w Polsce porównuje</p>	<p>wyjaśnia przyczyny zmian liczby ludności Polski w latach 1946–2019 omawia na podstawie mapy zmiany liczby ludności w poszczególnych województwach przedstawia konsekwencje zmian liczby ludności Polski przedstawia zróżnicowanie współczynnika przyrostu naturalnego według województw omawia przyczyny małej liczby urodzeń w Polsce omawia główne cechy struktury demograficznej Polski według płci i wieku omawia na podstawie map tematycznych wpływ czynników przyrodniczych i pozaprzyrodniczych na rozmieszczenie ludności w Polsce przedstawia pozytywne i negatywne skutki migracji zagranicznych Polaków analizuje przyrost rzeczywisty ludności Polski w przedziale czasowym</p>	<p>omawia przyczyny zmian liczby ludności w swoim województwie w XXI w. prognozuje skutki współczesnych przemian demograficznych w Polsce dla rozwoju społeczno-gospodarczego kraju wyjaśnia zmiany kształtu piramidy wieku i płci ludności Polski omawia skutki nierównomiernego rozmieszczenia ludności w Polsce opisuje przykłady wpływu ruchów migracyjnych na rozmieszczenie ludności w Polsce wykazuje zależność struktury zatrudnienia od poziomu rozwoju gospodarczego poszczególnych regionów w naszym kraju omawia sytuację na rynku pracy we własnej miejscowości (gminie, powiecie) określa wpływ przemian społeczno-gospodarczych na procesy urbanizacyjne i osadnictwo wiejskie w</p>

	<p>grupy wiekowe ludności wymienia podstawowe jednostki osadnicze posługuje się terminem wskaźnik urbanizacji podaje nazwy największych miast Polski podaje przykłady aglomeracji monocentrycznych i policentrycznych w Polsce wymienia województwa wysoko i nisko zurbanizowane</p>	<p>wskaźnika urbanizacji w Polsce wymienia główne funkcje miasta i podaje ich przykłady charakteryzuje osadnictwo wiejskie w Polsce</p>	<p>strukturę zatrudnienia we własnym województwie ze strukturą zatrudnienia w Polsce określa przyczyny bezrobocia w Polsce omawia najważniejsze cechy sieci osadniczej Polski przedstawia czynniki rozwoju miast opisuje współczesne funkcje wsi</p>	<p>porównuje na podstawie wykresu współczynnik aktywności zawodowej Polski z wartościami dla wybranych krajów wyjaśnia przyczyny zmian struktury zatrudnienia ludności Polski omawia zróżnicowanie przestrzenne stopy bezrobocia w Polsce analizuje wskaźnik urbanizacji w Polsce i podaje przyczyny jego zróżnicowania charakteryzuje czynniki wpływające na współczesne przemiany polskich miast omawia przyczyny zmian w osadnictwie wiejskim w Polsce</p>	<p>Polsce</p>
<p>3. Gospodarka Polski</p>	<p>wymienia na podstawie mapy obszary o najkorzystniejszych warunkach dla rozwoju rolnictwa w Polsce wyjaśnia znaczenie terminu rolnictwo ekologiczne wymienia mocne i słabe strony rolnictwa ekologicznego podaje liczbę gospodarstw</p>	<p>przedstawia regionalne zróżnicowanie przyrodniczych warunków rozwoju rolnictwa w Polsce prezentuje na podstawie wykresu strukturę wielkościową gospodarstw rolnych w Polsce omawia cechy systemu rolnictwa ekologicznego w Polsce</p>	<p>omawia przyrodnicze i pozaprzyrodnicze czynniki rozwoju rolnictwa w Polsce analizuje udział i miejsce Polski w produkcji wybranych artykułów rolnych w Unii Europejskiej przedstawia przyczyny rozwoju rolnictwa ekologicznego</p>	<p>ocenia przyrodnicze warunki rozwoju rolnictwa we własnym regionie charakteryzuje wybrane regiony rolnicze w Polsce wskazuje cele certyfikacji i nadzoru żywności produkowanej w ramach systemu</p>	<p>analizuje wpływ czynników przyrodniczych i pozaprzyrodniczych na możliwości przemian strukturalnych w rolnictwie Polski przedstawia pozytywne i negatywne skutki rozwoju rolnictwa ekologicznego w Polsce ocenia wpływ</p>

	<p>ekologicznych w poszczególnych województwach wyjaśnia znaczenie terminów: system wolnorynkowy, prywatyzacja wyjaśnia znaczenie terminu innowacyjna gospodarka wymienia główne działy i wyroby przemysłu zaawansowanych technologii w Polsce wymienia najważniejsze rodzaje transportu w Polsce wyjaśnia znaczenie terminów: węzeł transportowy, terminal transportowy wymienia główne węzły i terminale transportowe w Polsce wymienia najważniejsze porty handlowe, pasażerskie i rybackie w Polsce wymienia towary przeladowywane w polskich portach handlowych wymienia walory przyrodnicze i kulturowe Polski wyjaśnia znaczenie terminu infrastruktura turystyczna</p>	<p>porównuje na podstawie wykresu liczbę gospodarstw ekologicznych oraz powierzchnię ekologicznych użytków rolnych w Polsce omawia cechy polskiego przemysłu przed 1989 r. podaje cechy przemysłu zaawansowanych technologii w Polsce omawia zróżnicowanie przestrzenne gęstości dróg według województw w Polsce wskazuje na mapie Polski główne drogi wodne – rzeki, kanały wymienia warunki rozwoju transportu wodnego przedstawia cechy polskiej gospodarki morskiej wymienia polskie obiekty znajdujące się na Liście światowego dziedzictwa UNESCO wymienia główne rodzaje zabytków kultury materialnej i niematerialnej</p>	<p>przedstawia i rozpoznaje oznakowanie żywności ekologicznej podaje przyczyny przemian strukturalnych w przemyśle Polski po 1989 r. omawia zmiany zatrudnienia w przemyśle według sektorów własności w Polsce przedstawia rozmieszczenie ośrodków przemysłu zaawansowanych technologii w Polsce podaje przyczyny zmian w polskim transporcie omawia zróżnicowanie sieci kolejowej w Polsce charakteryzuje transport lotniczy w Polsce porównuje na podstawie mapy ruch pasażerski w polskich portach lotniczych omawia współczesne znaczenie morskich portów pasażerskich w Polsce omawia strukturę przeladunków w głównych portach handlowych Polski przedstawia czynniki warunkujące rozwój turystyki w Polsce prezentuje na</p>	<p>rolnictwa ekologicznego w Polsce charakteryzuje skutki przemian strukturalnych w przemyśle Polski po 1989 r. omawia na podstawie informacji z różnych źródeł wartość nakładów na działalność badawczo-rozwojową oraz ich dynamikę w Polsce uzasadnia potrzebę rozwijania nowoczesnych działów przemysłu przedstawia przyczyny nierównomiernego rozwoju sieci kolejowej w Polsce omawia rolę transportu w krajowej gospodarce określa rolę transportu przesyłowego dla gospodarki Polski charakteryzuje przemysł stoczniowy w Polsce przedstawia stan rybactwa i przetwórstwa rybnego w Polsce omawia znaczenie infrastruktury turystycznej i dostępności komunikacyjnej dla rozwoju turystyki</p>	<p>przystąpienia Polski do Unii Europejskiej na rozwój przemysłu w naszym kraju przedstawia hipotezy dotyczące perspektyw rozwoju przemysłu zaawansowanych technologii w Polsce omawia znaczenie głównych węzłów i terminali transportowych w gospodarce kraju opisuje specjalizacje polskich portów morskich określa perspektywy rozwoju gospodarki morskiej w Polsce określa znaczenie lotnictwa w komunikacji krajowej i międzynarodowej wykorzystuje mapę i odbiornik GPS do opisanie atrakcji turystycznych na wybranej trasie</p>
--	--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------	-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------	-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------	------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------	-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------

			podstawie mapy zagospodarowanie turystyczne w różnych regionach Polski	omawia rolę turystyki w krajowej gospodarce ocenia walory przyrodnicze i kulturowe dla rozwoju turystyki wybranego regionu w Polsce	
4. Stan środowiska i jego ochrona w Polsce	wymienia źródła zanieczyszczeń powietrza w Polsce podaje przyczyny powstawania smogu wymienia miasta w Unii Europejskiej najbardziej zanieczyszczone pyłami wymienia rodzaje odpadów stanowiące zagrożenie dla środowiska wyjaśnia główne motywy ochrony przyrody w Polsce wymienia formy ochrony przyrody w Polsce podaje na podstawie danych statystycznych liczbę obiektów będących poszczególnymi formami ochrony przyrody	przedstawia wielkość emisji ważniejszych zanieczyszczeń powietrza w Polsce podaje przyczyny zanieczyszczenia wód powierzchniowych i podziemnych wskazuje na mapie przykłady parków narodowych, krajobrazowych i obszarów chronionego krajobrazu w Polsce	zeń: charakteryzuje na wybranych przykładach zanieczyszczenie powietrza atmosferycznego w Polsce przedstawia konsekwencje emisji zanieczyszczeń powietrza wymienia przyczyny degradacji gleb opisuje walory wybranych parków narodowych wymienia proekologiczne działania na rzecz ochrony środowiska przyrodniczego	wymienia sposoby ograniczenia zanieczyszczenia atmosfery analizuje produkcję odpadów przemysłowych i komunalnych w Polsce według województw wyjaśnia różnice w sposobie ochrony przyrody w parkach narodowych i rezerwach przyrody wymienia przykłady współpracy międzynarodowej na rzecz ochrony przyrody	wykorzystuje aplikację GIS do analizy stanu zanieczyszczenia powietrza w swoim regionie uzasadnia konieczność podejmowania globalnych działań na rzecz ochrony atmosfery uzasadnia konieczność własnych działań na rzecz ochrony środowiska przyrodniczego